

VII. Kaupunginkirjasto.

Kaupunginkirjaston hallituksen kertomus vuodelta 1922¹⁾ oli seuraavansisältöinen:

Hallituksen kokoonpano. Hallitukseen kuuluivat, samoin kuin kahtena edellisenä vuonna, professori A. Wallensköld puheenjohtajana, filosofiantohtori J. Ailio varapuheenjohtajana, toimittaja E. Aarnio, filosofiantohtori A. H. Bergholm ja professori H. Bergroth. Hallitus kokoontui kuudesti.

Henkilökunta. Vuoden alusta perustettiin kirjastoon kaksi uutta virkaa: ylempään palkkaluokkaan kuuluva amanuenssinvirka pääkirjastoon ja alemmpaa palkkaluokkaa oleva amanuenssinvirka Kallion haarakirjastoon. Pääkirjastoon perustetun uuden viran haltijaksi valittiin tammikuun 29 p:nä Kallion haarakirjaston ylempään palkkaluokan amanuenssi I. Tamlander, jonka tilalle nimitettiin maaliskuun 23 p:nä ylimääräinen apulainen S. Savander. Kallion haarakirjaston uuden amanuenssinviran haltijaksi valittiin tammikuun 29 p:nä ylimääräinen apulainen A. Kokkonen. Saman haarakirjaston ylempään palkkaluokan amanuenssi A. Henriksson sai pyynnöstä eron syyskuun 1 p:stä; hänen sijaansa nimitettiin syyskuun 20 p:nä Kallion haarakirjaston alemman palkkaluokan amanuenssi I. Blåfield, jonka entisen viran haltijaksi valittiin marraskuun 19 p:nä ylioppilas M. Forsman. Viimemainittuna päivänä myönnettiin myöskin pyynnöstä ero pääkirjaston ylempään palkkaluokan amanuenssille T. Gripenbergille.

Suuriarvoinen on kirjastolle kaupunginvaltuuston vuoden lopulla tekemä päätös uuden avustavan kirjastonhoitajan viran perustamisesta. Täten saadaan johtaviin työvoimiin tuntuva lisäys, joka olikin käynyt välttämättömäksi erittäinkin kirjaston laajentamisen ja niiden suunniteltujen uudistusten vuoksi, jotka tulevat toteutettaviksi Rikhardinkadun varrella sijaitsevassa kirjastotalossa suoritettavien lisärakennus- ja korjaustöiden valmistuttua.

Liike oli kirjastossa vuoden kuluessa erittäin vilkasta. Toiminnan tulos olisi varmaankin muodostunut melkoista edullisemmaksi kuin lähinnä edellisenä vuonna, ellei pääkirjaston uudestirakentaminen olisi vaikuttanut haitallisesti liikkeeseen. Vuoden lopulla oli välttämättömää keskeyttää kokonaan pääkirjaston liike muutamiksi kuukausiksi. Kesäkuussa aloitetut rakennustyöt ovat edistyneet hitaallisesti eikä niitä voitane saada päättymään ennenkuin kesällä 1923. Kirjastotalon vanha rakenne aiheutti alkuperäiseen rakennussuunnitelmaan eräitä muutoksia, jotka eivät aina ole olleet parannuksia.

Lainausliike. Lainausosastot pidettiin yleisölle avoinna: pääkirjastossa 287, Kallion haarakirjastossa 342 sekä Töölön ja Hermannin haarakirjastoissa 303 päivää. Vuonna 1921 oli lainauspäivien lukumäärä pääkirjastossa ja Kallion haarakirjastossa 343, Töölön ja Hermannin haarakirjastoissa 305.

¹⁾ Kertomukseen liittyvät taulukkotiedot lainausliikkeestä sekä käynneistä lukusaleissa ovat julkaistuina Helsingin kaupungin tilastollisessa vuosikirjassa vuodelta 1923.

Kirjalainojen määrä vuosina 1922 ja 1921 oli seuraava:

	1922.	1921.
Pääkirjastossa	314,532	343,237
Kallion haarakirjastossa	213,453	207,370
Töölön »	29,504	29,888
Hermannin »	25,454	22,444
Yhteensä	582,943	602,939

Lainain keskimäärä lainauspäivää kohti oli pääkirjastossa 1,096 (1,001 v. 1921), Kallion haarakirjastossa 624 (604 v. 1921), Töölön haarakirjastossa 97 (98 v. 1921) ja Hermannin haarakirjastossa 84 (74 v. 1921) eli yhteensä 1901 (1,777 v. 1921). Samoin kuin vuonna 1921 oli lainausliike vilkkaimmillaan maaliskuussa. Suurin määrä päivässä annettuja kirjalainoja oli 3,584.

Aikuisille sekä lapsille ja nuorisolle annettujen kirjalainojen välinen suhde käy selville seuraavasta taulukosta:

	Kirjalainoja aikuisille.		Kirjalainoja lapsille.		Yhteensä.
	Luku.	0/0.	Luku.	0/0.	
Pääkirjasto	208,883	66.4	105,649	33.6	314,532
Kallion haarakirjasto	109,680	51.4	103,773	48.6	213,453
Töölön »	13,944	47.3	15,560	52.7	29,504
Hermannin »	9,220	36.2	16,234	63.8	25,454
Yhteensä	341,727	58.6	241,216	41.4	582,943

Vuonna 1921 pääkirjastosta aikuisille annettujen kirjalainojen prosenttiluku oli 66.7, lapsille ja nuorisolle annettujen 33.3. Kallion haarakirjaston vastaavat prosenttiluvut olivat 48.5 ja 51.5; Töölön haarakirjaston 50.7 ja 49.3; Hermannin haarakirjaston 37.9 ja 62.1; koko laitoksessa 58.6 ja 41.4. Verrattaessa käy selville, että aikuisille ja nuorisolle annettujen lainojen välinen suhde ei ole vuonna 1922 muuttunut koko lainausliikkeeseen nähden, vaikka vaihteluja onkin sattunut eräillä lainausosastoilla.

Erikielisen kirjallisuuden lainausta valaisee seuraava taulukko:

	Suomenkielinen kirjallisuus.		Skandinavian kirjallisuus.		Saksan-, ranskan- ja englanninkiel. kirjallisuus.		Yhteensä.
	Absoluutt. luku.	0/0.	Absoluutt. luku.	0/0.	Absoluutt. luku.	0/0.	
Pääkirjasto	137,677	43.8	169,844	54.0	7,011	2.2	314,532
Kallion haarakirjasto	169,083	79.2	44,370	20.8	—	—	213,453
Töölön »	16,318	55.3	13,186	44.7	—	—	29,504
Hermannin »	16,349	64.2	9,105	35.8	—	—	25,454
Yhteensä	339,427	58.2	236,505	40.6	7,011	1.2	582,943

Vuonna 1921 lainaksi annettujen suomenkielisten kirjain prosenttiluku oli 57.6, skandinavian 41.1 ja muunkielisten 1.3. Eri kieliryhmiin kuuluvien kirjalainojen välinen suhde on näin ollen jonkin verran muuttunut suomenkielisen kirjallisuuden lainauksen eduksi etenkin siitä syystä, että pääkirjasto, jossa ruotsinkielistä ja ulkomaista kirjallisuutta enimmäkseen lainataan, oli lähes kaksi kuukautta suljettuna.

Kertomus- ja romaani kirjallisuuden sekä muun kirjallisuuden lainauksen välistä suhdetta valaisee seuraava taulukko, jossa myös on otettu huomioon vanhemmille ja nuoremmille henkilöille annettujen lainain välinen ero.

	Kirjalainoja aikuisille.				Kirjalainoja lapsille ja nuorisolle.				Kaikki kirjalainat.			
	Romaani-kirjallisuus.		Muu kirjallisuus.		Kertomus-kirjallisuus.		Muu kirjallisuus.		Romaani- ja kertomus-kirjallisuus.		Muu kirjallisuus.	
	Luku.	0/0.	Luku.	0/0.	Luku.	0/0.	Luku.	0/0.	Luku.	0/0.	Luku.	0/0.
Pääkirjasto	137,335	65.7	71,548	34.3	75,886	71.8	29,763	28.2	213,221	67.8	101,311	32.2
Kallion haarakirjasto	71,521	65.2	38,159	34.8	78,983	76.1	24,790	23.9	150,504	70.5	62,949	29.5
Töölön haarakirjasto	10,881	78.0	3,063	22.0	12,846	82.6	2,714	17.4	23,727	80.4	5,777	19.6
Hermannin haarakirjasto	6,451	70.0	2,769	30.0	12,986	80.0	3,248	20.0	19,437	76.4	6,017	23.6
Yhteensä	226,188	66.2	115,539	33.8	180,701	74.9	60,515	25.1	406,889	69.8	176,054	30.2

Verrattaessa näitä tietoja vuonna 1921 vallinneeseen suhteeseen, jolloin kaikkiaan 70.3 % kirjalainoista oli romaani kirjallisuutta ja 29.7 % tietokirjallisuutta, käy selville, että tietokirjallisuuden lainaus on suhteellisesti lisääntynyt. Lisäys on havaittavissa varsinkin lapsille ja nuorisolle annettun kirjallisuuden lainauksessa: 25.1 % tietokirjallisuutta (23.8 % v. 1921).

Kirjavaraston eri osastoilta lainattujen niteiden luku pääkirjastossa ja haarakirjastoissa käy selville seuraavasta yhdistelmästä:

	Pääkirjasto.	Kallion haarakirjasto.	Töölön haarakirjasto.	Hermannin haarakirjasto.	Yhteensä.	%.
I. Uskontoa	2,237	853	52	100	3,242	0.6
II. Historiaa ja elämäkertoja	28,310	18,978	1,787	1,614	50,689	8.7
III. Maantietoa, matka- ja kansanelämäkuvauksia	15,512	11,375	1,338	994	29,219	5.0
IV. Romaaneja, kertomuksia ja satuja	213,221	150,504	23,727	19,437	406,889	69.8
V. Runoja, näytelmiä, kirjallisuuden, tieteen- ja taiteenhistoriaa	19,474	13,626	1,138	1,663	35,901	6.2
VI. Terveys- ja laskento-oppia, luonnontiedettä, tähtitiedettä, matematiikkaa ja teknologiaa	14,815	8,499	661	798	24,773	4.2
VII. Oikeus- ja valliotiedettä, yhteiskunnallisia kysymyksiä ja taloutta	5,499	2,489	156	216	8,360	1.4
VIII. Kielitiedettä	3,253	1,123	99	118	4,593	0.8
IX. Filosofiaa, siveysoppia, kasvatusta, urheilua ja muita sekalaisia aineita	12,211	6,006	546	514	19,277	3.3
Yhteensä	314,532	213,453	29,504	25,454	582,943	100.0

Suhteellisesti enimmänsä ovat lisääntyneet III osastosta annetut lainat, joita oli 5.0 % (4.7 % v. 1921).

Kirjakokoelmia annettiin lainaksi Vapaussodan invaliidien keskustoitimelle, Malmin ruotsalaiselle kansanakatemialle, Bengtsärin kasvatuslaitokseen, Fylgian ja Ebeneserkodin työtupiin sekä Finnsin ja Vihdin kesäsiirtoloihin.

Vuoden kuluessa ammetuista lainoista on 193 palauttamatta; näistä on 146 lainattu pääkirjastosta, 35 Kallion haarakirjastosta, 9 Töölön ja 3 Hermannin haarakirjastosta.

Vuosina 1912—22 on 75,923 henkilöä kirjoittautunut lainaajiksi kirjastoon; näistä 6,052 viimeksi mainittuna vuonna. Lainausoikeuttaan on vuonna 1922 käyttäneet 25,468 henkilöä. Seuraava taulukko esittää lainaajia koskevia tietoja:

	Miehiä.			Naisia.			Lapsia ja nuorisoa.			Kaiken kaikkiaan.
	Ruunnillis. työn tekijä.	Muita.	Yhteensä.	Ruunnillis. työn tekijä.	Muita.	Yhteensä.	Poikia.	Tyttöjä.	Yhteensä.	
<i>Suomenkielisiä lainaajia.</i>										
Pääkirjasto	1,539	1,029	2,568	1,111	1,077	2,188	1,371	581	1,952	6,708
Kallion haarakirjasto..	1,266	423	1,689	1,107	531	1,638	1,377	970	2,347	5,674
Töölön » ..	98	40	138	98	72	170	240	112	352	660
Hermannin » ..	118	14	132	62	20	82	246	148	394	608
Yhteensä	3,021	1,506	4,527	2,378	1,700	4,078	3,234	1,811	5,045	13,650
<i>Ruotsinkielisiä lainaajia.</i>										
Pääkirjasto	1,697	1,663	3,360	1,779	2,287	4,066	1,159	763	1,922	9,348
Kallion haarakirjasto..	306	194	500	252	284	536	333	237	570	1,606
Töölön » ..	79	46	125	58	85	143	146	112	258	526
Hermannin » ..	68	19	87	49	22	71	102	78	180	338
Yhteensä	2,150	1,922	4,072	2,138	2,678	4,816	1,740	1,190	2,930	11,818
<i>Kaikkiaan lainaajia.</i>										
Pääkirjasto	3,236	2,692	5,928	2,890	3,364	6,254	2,530	1,344	3,874	16,056
Kallion haarakirjasto..	1,572	617	2,189	1,359	815	2,174	1,710	1,207	2,917	7,280
Töölön » ..	177	86	263	156	157	313	386	224	610	1,186
Hermannin » ..	186	33	219	111	42	153	348	226	574	946
Yhteensä	5,171	3,428	8,599	4,516	4,378	8,894	4,974	3,001	7,975	25,468

Vanhempien lainaajien luku lisääntyi vuoden kuluessa nuorempien luvun pysyessä miltei ennallaan. Erikoisen huomattava on lisäys 1,560, työväenluokkaan kuuluvien lainaajien keskuudessa. Suomen- ja ruotsinkielisten lainaajien välinen suhde ei ole sanottavasti muuttunut.

Lukusalit. Pääkirjaston lukusalit olivat rakennustöiden takia suljettuina pitkäkhön ajan; vilkasliikkeisimmät, sanomalehtihuoneet ja lukusali yleis- tajuista kirjallisuutta varten, neljättä kuukautta, muut lähes kaksi kuukautta. Täten olivat sanomalehtihuoneet avoinna vain 257, lukusali yleistajuista kirjallisuutta varten 256, opintosali 299 sekä lasten ja nuorison lukusali 287 päivää.

Kallion haarakirjaston aikuisten lukusali oli avoinna 355, lasten lukusali 338 ja sanomalehtisali 356 päivää. Töölön ja Hermannin haarakirjaston luku- huoneet sekä Tehtaankadun sanomalehtihuoneisto olivat avoinna 356 päivää.

Lukusalikäynnit, jotka ovat, kuten edellisinäkin vuosina, lasketut ainoas- taan pääkirjastossa ja Kallion haarakirjastossa, käyvät selville seuraavasta:

<i>Pääkirjasto.</i>		<i>Kallion haarakirjasto.</i>	
Opintosali	12,808	Aikuisten lukusali	34,962
Yleinen lukusali	40,854	Lasten »	87,537
Lasten »	13,264	Sanomalehtisali	120,654
Sanomalehtihuoneet.....	237,495	Yhteensä	243,153
Yhteensä	304,421		

Edellisenä vuonna oli lukusalikäyntejä kaikkiaan pääkirjastossa 402,922 ja Kallion haarakirjastossa 222,611.

Lukusalikäyntien päivittäinen keskimäärä oli pääkirjastossa 1,173 oltuaan 1,134 vuonna 1921 ja Kallion haarakirjastossa 696, oltuaan 635 vuonna 1921.

Pääkirjaston lukusaleissa ja sanomalehtihuoneissa oli yleisön käytettävänä 198 aikakauslehteä (235 kpl.) ja 59 sanomalehteä (77 kpl.), Kallion haarakirjastossa 70 aikakauslehteä (88 kpl.) ja 32 sanomalehteä (42 kpl.), Töölön haarakirjastossa 24 aikakauslehteä (25 kpl.) ja 15 sanomalehteä (18 kpl.), Hermannin haarakirjastossa 22 aikakauslehteä (1 kpl. kutakin) ja 15 sanomalehteä (17 kpl.) sekä Tehtaankadun lukuhuoneistossa 27 aikakauslehteä (28 kpl.) ja 14 sanomalehteä (19 kpl.).

Kirjavarasto käsitti tammikuun 1 p:nä 1922 103,599 nidettä. Vuoden varrella poistettiin luetteloista 1,141 ja hankittiin 6,656 uutta nidettä, niin että kirjavarasto joulukuun 31 p:nä käsitti 109,114 nidettä. Lisäys, 5,515 nidosta, on suurempi kuin lähinnä edellisenä vuonna, jolloin se oli 3,780 nidettä.

Kirjalahjoja ovat kirjastolle antaneet seuraavat henkilöt: hra N. Astascheff, fil. maist. A. Boldt, hra A. Butorin, fil. maist. V. Churberg, neiti A. v. Collan, koululainen B. Dementjeff, neiti L. Elmgren, kenraalimajuri O. v. Freymann, haarakirjastonhoitaja E. Grönroos, amanuenssi E. Hertz, prof. E. Kaila, hra F. Kessendorff, kirjailija A. Kunnas, amanuenssi E. Kytömaa, fil. toht. F. Lindström, amanuenssi A. Roschier, rouva J. Serlachius, ent. päätirehtööri R. Sievers, neiti R. Sohlberg, koululainen P. Soini, hra A. Tillström, prof. A. Wallensköld ja neiti M. Wilander.

Kirjasto sai myöskin korvauksetta vastaanottaa julkaisuja, joita olivat toimittaneet American Publishing Co, »Finlandia» O. Y. kansainvälistä matkailijaliikennettä varten, Helsingin kaup. tilastokonttori, Helsingin kaupunginvaltuuston kanslia, Helsingin säästöpankki, Helsingin yliopiston kirjasto, Italian American Publishing Co, Pelastusarmeija, Postihallitus, Postisäästöpankkihallitus, Ruotsalainen kirjallisuudenseura, Societas pro fauna et flora fennica, Sosialihallitus, Sosialiministeriö, Suomen elintarpeiden tuontikunta, Suomen kauppapankki O. Y., Suomen pankki, Tampereen kaup. kirjasto, Tampereen kaup. rahatoimikamari, Teosofinen yhdistys, Tie- ja vesirakennusten yllähditys, Tukholman kaupunginkirjastokomitea, Turun kaup. rahatoimikamari, Turun suomal. yliopistoseura, Turun suomal. yliopiston kirjasto, Työväen sivistysliiton Tukholmanosasto, Viipurin kaup. rahatoimikamari sekä seuraavien aikakaus- ja sanomalehtien toimitukset: »Agros», »Autuus pakanoille», »Der neue Kurs», »Finlands sjöfart — Suomen merenkulku», »Finnish Export Journal», »Freiwirtschaft», »Hufvudstadsbladet», »Junge Menschen», »Kauppias», »Kontoristen», »Labor», »Mondo», »Nordan», »Nuorison ystävä», »Sonne», »The Trans-Pacific», »Ultra», »Ungdomsvännen» ja »Wandervogel».

Painosta on julkaistu vuonna 1921 kirjastoon hankitun suomenkielisen kirjallisuuden luettelo, vastaava ruotsinkielisen ja ulkomaisen kirjallisuuden luettelo, ruotsinkielisten ja ulkomaisten lasten ja nuorisonkirjain luettelo sekä kertomus kirjaston toiminnasta vuonna 1921.

Tulot. 29,227 tapauksessa velvoitettiin lainanottaja suorittamaan sakkoja, joita kertyi kaikkiaan 18,695: 10 markkaa. 2,932 suomenkielistä luetteloa myytiin yhteensä 3,235: 50 markasta, 2,705 ruotsinkielistä luetteloa 2,712: 80 markasta ja 9 vieraskielisen kirjallisuuden luetteloa 90 pennistä. Vanhojen sanomalehtien y. m. myynnistä kertyi 3,532: 73 markkaa. Tuloja oli kaikkiaan 28,177: 03 markkaa.

Kadonneitten ja vahingoittuneitten kirjain korvausrahoja kertyi 2,162: 18 markkaa. Näillä varoilla ostettiin kirjallisuutta 2,937: 15 markan arvosta.

Menot ¹⁾. Kirjaston menot ilmenevät seuraavasta yhdistelmästä, johon myös on otettu laitokselle myönnetty määrärahat.

	Määrarahat, Smk.	Menot, Smk.
Palkat ja palkkiot	201,902: 50	192,288: 01
Talonmiehen palkkio ja siivous.....	12,200: —	11,021: 50
Kalliinajanlisäykset	613,824: 53	613,824: 53
Kirjallisuus.....	191,410: 49	191,396: 14
Sitomis- ja painatuskulut	146,312: 46	146,312: 46
Kalusto	12,471: —	12,471: —
Vuokrat	19,000: —	19,000: —
Lämmitys ja valaistus	126,029: —	101,941: 30
Puhtaanapito ja vedenkulutus	7,740: —	6,710: 40
Erinäisiä menoja	16,000: —	15,973: 55
	Yhteensä 1,346,889: 98	1,310,938: 89

Vertailun vuoksi esitettäköön tässä eräitä Skandinavian ja Suomen suurimpien kunnankirjastojen liikkeen laajuutta ja menojen suuruutta koskevia tietoja viime kertomusvuodelta:

	Kirjalainojen luku.		Menoja kaikkiaan.		Menoja keski- määrin kirja- lainaa kohti.
Kööpenhamina	1,609,513	Kr.	694,548: —	Kr.	—: 43
Kristiania	775,819	»	374,786: 92	»	—: 48
Helsinki	582,943	Smk	1,310,938: 89	Smk	2: 25
Turku	157,550	»	398,525: —	»	2: 53
Tampere	96,016	»	283,395: 28	»	2: 95
Viipuri	26,639	»	158,563: 39	»	5: 95

Koska Tukholman kunnallinen kirjastolaitos on järjestelyn alaisena, ei tätä kaupunkia koskevia tietoja ole mainittuina. Kirjastojen menoista puhuttaessa lisättäköön selvityksenä, että kunnan rakennuksiin sijoitettujen kirjastojen menoihin ei ole laskettu vuokratuloja. Yksityistaloissa sijaitsevista kirjastohuoneistoista suoritettavat vuokrat voidaan erikseen mainita ainoastaan Kristianian, Helsingin, Turun ja Tampereen kirjastoista; Kristianiassa nousivat vuokrat 24,880 kruunuun; Helsingissä 19,000, Turussa 3,000 ja Tampereella 31,650 markkaan.

Lukusalikäynneistä ei ole täydellisiä tietoja, jonka tähden ne on jätetty pois ylläolevasta yhdistelmästä. Mainittakoon, että ne Kööpenhaminassa nousivat 317,226, Kristianiassa, missä kuitenkin yhden haaraosaston käynnit on jätetty laskematta 140,777, Helsingissä pääkirjastossa ja Kallion haarakirjastossa 547,574 sekä n. 150,000 Helsingin kirjaston kolmessa muussa haarakirjastossa, missä käyntejä ei lasketa. Turun kaupungin kirjastossa lasketaan ainoastaan käynnit n. k. referenssikirjastossa, jossa ne olivat 12,626, Tampereen kaupungin kirjastossa lukusalikäyntejä ei lasketa; Viipurissa oli niiden luku 133,567.

¹⁾ Tähän laskelmaan eivät sisälly kulut kirjastorakennusten kunnossapidosta ja palovakuutusmenoista.